

FORSKNINGSCENTRALEN FÖR DE INHEMSKA SPRÅKEN
SKRIPTER 1

ORDBOK

ÖVER FINLANDS SVENSKA FOLKMÅL

FÖRSTA BANDET

A—E

AV

OLAV AHLBÄCK

Forskningscentralen för de inhemska språken

Helsingfors 1982

ISSN 0355-7966

ISBN 951-9475-29-x (häfte 3)

ISBN 951-9475-30-3 (band I)

ERENAS TRYCKERI AKTIEBOLAG

Åkerö 1982

FÖRORD

Genom publiceringen av Herman Vendells Ordbok över de östsvenska dialekterna 1904–1907 och V.E.V. Wessmans Samling av ord ur östsvenska folkmål 1928–1932 blev viktiga delar av ordförrådet i Finlands och Estlands svenska dialekter tillgängliga för forskningen. Från början av 1930-talet intensifierades emellertid studiet av de finländska dialekterna, och arkiven tillfördes material som i omfattning och till stor del även i värde kom att vida överträffa det som Vendell och Wessman hade haft tillgång till. Insamlingsarbetet utfördes av Kommissionen för undersökning av svenska folkmål och svensk folkkultur i Finland – Folkmålskommissionen – och av Svenska litteratursällskapet i Finland. Då Folkmålskommissionen 1959 under ordförandeskap av Olav Panelius lann tiden vara inne att påbörja arbetet på en ny ordbok, vilken skulle innehålla allt ordmaterial som hade upptecknats i Finlands svenskbygder, kunde anslag för detta ändamål utverkas av samma statliga myndigheter som hade möjliggjort kommissionens distillsvarande verksamhet. 1974 beslöt kommissionen att publicering av ett första häfte av ordboken skulle ske.

Genom beslut av riksdagen den 29 december 1975 inrättades en Undervisningsministeriet underlydande forskningscentral för de inhemska språken. Folkmålskommissionens ordboksverk inlemmades i forskningscentralens byrå för svenska språket, som inledde sitt arbete den 1 mars 1976 och som sedan dess har svarat för redigering och utgivning av ordboken.

Det nu föreliggande första häftet av ordboken med inledning och ordartiklar från abbel till extra har författats av undertecknad Olav Ahlbäck. Verksamt bistånd med materialbehandling och korrekturläsning har givits av ordboksredaktörerna Ann-Marie Ivars och Per Henrik Solstrand samt av min efterträdare som huvudredaktör Peter Slotte. Arkivarien vid Folkkulturarkivet Ragna Ahlbäck har medverkat med etnologisk sakkunskap.

Malax i mars 1982

Olav Ahlbäck

INLEDNING

1. HISTORIK OCH KÄLLOR	
1.1. Det äldsta materialet	VIII
1.2. Organiserade uppteckningar	IX
1.2.1. Svenska landsmålsföreningen i Finland	IX
1.2.2. Svenska litteratursällskapet i Finland	X
1.2.3. Folkmålskommissionen	X
1.3. Vetenskaplig litteratur	XI
1.3.1. Avhandlingar och uppsatser	XI
1.3.2. Ordlistor och ordböcker	XI
2. ORDBOK ÖVER FINLANDS SVENSKA FOLKMÅL	
2.1. Tillkomst	XII
2.2. Avgränsning	XIII
2.3. Avfattning	XIII
2.3.1. Ordartiklarnas ordningsföljd	XIII
2.3.2. Ordartiklarnas uppbyggnad	XIV
2.3.3. Uppslagsord	XIV
2.3.4. Ljudskrift	XIV
2.3.5. Beläggorter	XV
2.3.6. Grammatiska upplysningar	XV
2.3.7. Betydelseredovisning	XVI
2.3.8. Etymologiska upplysningar	XVI
2.4. Hjälpmedel till ordbokens begagnande	
2.4.1. Tabell över ljudskriften	XVII
2.4.2. Ortnamnshörkortningar	XVIII
2.4.3. Karta över spelkområdet	XIX
2.4.4. Uppgifter om folkmängd	XX
2.4.5. Ordförkortningar	XXI
2.4.6. Källförteckning	XXIV
2.4.7. Litteraturförkortningar	XXVI

I. HISTORIK OCH KÄLLOR

1.1. De äldsta upplysningarna om svensk dialekt i Finland kan utdragas ur ett avsnitt på östlänndska – med all sannolikhet Fugjörsmål – i en bröllopsdikt från 1709 (T. Melander o. V. Solstrand i SNF 22.2, B. Hesselman i Bröllopsdikter på dialekt, Nordiska texter o. undersökningar 10, s. 83 ff.). Ett visst historiskt värde har de dilettantiska notiser, folkmålsord och språkprov som ingår i äldre topografisk litteratur, tex. Christoph. Tärnström, *De Alandia* (1745), F.W. Radloff, *Beskrifning öfver Åland* (1798), S.G. Elmgren, *Beskrifning öfver Pargas Socken* (Suomi 1847), B.Fr. Nordlund, *Beskrifning öfver Nerpes socken* (Suomi II:5, 1866), J.R. Aspelin, *Kertomus Maalahden pitäjätstä* (Suomi II:8, 1866) och L.W. Fagerlund, *Anteckningar om Kerpo och Houtskärs socknar* (FVS Bids. 29, 1878). Till dessa kan läggas ett försök till språkbeskrivning, A.J. Hippings uppsats *Om svenska språkdialecten i Nyland* (Acta soc. scient. fenn. II.4, 1847) och de orduppteckningar som gjordes av H.G. Porthan i mitten av 1700-talet (ett femtiotal ord ur Kronobyområdet, utg. av A.O. Freudenthal i SLS FoU 6, 1892).

Ett försök till insamling av upplysningar om svenskt folkspråk i Finland gjordes av Gunnar Olof Hyblén-Cavallius. Hans manuskriptsamling i Kungl. Biblioteket i Stockholm innehåller ett antal meddelanden från skilda delar av språkområdet, insända 1843. *)

Större vikt hade den verksamhet som fick sitt upphov genom J.O.L. Rancken, verksam som läroverkslärare i Vasa. Han framlade i ordstidningen *Iltarincin* 1848 ett upprop "Till Fosterländsvänner" i vilket han manade allmänheten att insända upplysningar om folkliv, folkminnen och folkspråk hos svenskarna i Finland. Uppropet ledde inte till några synliga resultat, men det blev en utgångspunkt för Ranckens egen verksamhet. Han lät sina elever samla material och skriva uppsatser i dessa ämnen, och han bedrev också egen insamling. Ranckens främsta medarbetare var J.E. Wefvar och Ö.R. Sjöberg. Många av Ranckens skolelever kom senare att göra insatser som samlare inom Svenska landsmålsföreningen och Svenska litteratursällskapet i Finland. **)

Ett betydande värde har de materialbidrag, som J.E. Rietz erhöi från Finland under förarbetena på Svenska dialekt-lexikon (utg. 1867). Under åren 1860–62 mottog han av pastor J.F. Berg i Ingå c. 4000 ordanteckningar (Ingå, västra Nyland), av pastor C.J. Roos i Replot c. 3.000 (Replot, Närpes), av fil.mag. A. Boshm i Gambskarleby c. 700 (Karleby, Kronoby, Pedersöre, Nykarleby) och ytterligare mindre bidrag rörande Åland, Pargas och Nyland. Detta viktiga källmaterial har efter fotostatkopior av originalen i universitetsbiblioteket i Lund excerpierats för denna ordboks register.

*) Bland dessa ingår som språkprov översättningar av Bibelns berättelse om den förlorade sonen (Lukas ev. 15: 11–19) från sju orter. Kännetiden om dessa anteckningar har erhållits genom ordbokschefen Vidar Reinhammar, Uppsala.

**) Om Ranckens verksamhet se Otto Anderson *Finl. folklore* s. 119 ff.

1.2. Organiserade uppteckningar

Det i egentlig mening vetenskapliga studiet av de svenska dialekterna i Finland inleddes på 1840-talet av A.O. Freudenthal med forskningar rörande de nyländska dialekterna. Omkring 1870 började han samla material om de österbotniska målen. Han utarbetade en frågelista ("Upprättning till Svenska allmogemåls anteckningar"), innehållande ett stort antal exempelord som återgivna i dialektal form skulle belysa det lokala målets ljud- och formlära, samt ett antal satser som på motsvarande sätt skulle klärlägga syntaktiska egenheter i målet. Dessutom inbegärdes som språkprov någon saga eller sägen och en översättning av Bibelsas berättelse om bröllopet i Kana (Johannes ev. 2: 1-10).

Frågelistan ifylldes av meddelare på tio orter i svenska Österbotten. Freudenthal företog 1872 och 1874 resor i landskapet och gjorde uppteckningar på olika orter, främst rörande målen i Närpes, Repet-Björkö och Yörä. Materialet i frågebrevens utnyttjades sedermera av H.A. Vendell för översikten av formlästämnet i Ordbok över de östsvenska dialekterna.

1.2.1. Svenska landsmålsföreningen i Finland

Efter möten av de landsmålsföreningar som bildades inom studentstationerna i Uppsala 1872-1874 och på initiativ av A.O. Freudenthal stiftades den 19 april 1874 Svenska landsmålsföreningen i Finland med syfte "att befordra ett vetenskapligt studium af Finlands svenska inbyggares särskilda dialekter" eller - som det heter i stadgarna av den 30 april samma år - att "samla och ordna allt som kan bidraga till en noggrann kännedom om de svenska allmogemålen i Finland, såsom ordföråd, sägner, skräck m.m." *) Föreningens arbetsområde var sålunda Finlands svenska folksål, men redan vid det stiftande mötet uttalades att föreningens kunds och borde ägna uppmärksamhet även åt "de svenska utlänningarnas dialekt." Flera av medlemmarna gav mycket tid och kraft åt insamling och bearbetning av material från de baltiska målen i Estland, på Runö i Lövland och i Gammalsvenskby i södra Ryssland, vilket ledde till att dessa mål fick en framträdande plats i de två viktigaste publikationerna från föreningens aktiva period.

Föreningens medlemmar - huvudsakligen dialektkunniga studerande - samlades till regelbundet återkommande möten, där de meddelade ordupplysningar som upptecknades av tre s.k. referenter på kort i oktavformat. Man använde en ljudskrift som skapats av Freudenthal. **) På detta sätt tillkom en trefaldig lappkatalog över "rena dialektord". Man förbisåg ingalunda "väkten af att allmogemålets hela ordföråd blefve upptecknat; men då de från högsvenskan afvikande orden mest äro blottställda för att råka i glömska - - har dessas räddande, medan tid är, tyckts böra utgöra föreningens första uppgift" (Vendell i Sv. landsm. II.1 s. 67, noten). Föreningens samlingar användes av Vendell för hans nedan nämnda stora ordbok, men lappkatalogen - som till sin huvuddel har bevarats - har stort källvärde. Dels återfinner man där de originala skrivformerna, som Vendell utarbetade med landsmålsalfabet, dels innehåller de tre-

*) Historik över föreningens tillkomst och dess verksamhet 1874-1881, resp. 1874-1891 meddelas av H.A. Vendell i Sv. landsm. II.1 s. 64 ff. och i Finl. bidr. s. 1 ff. Jfr Z. Schalin i *Budsköven* 9(1930) s. 41 ff., B. Mårtensson i *FrS* 2 (1934) s. 141 ff.

**) Publicerat av denne i *SLS FoU* 2 (1887) s. 124 ff. och av Vendell i *Skriftet till Samlingar af ord ur nyländska allmogemålet* (Nyl. 1, 1880) s. V f.

färdiga uppteckningarna ofta variationer i ordförklaringar och fraser, vilka är till nytta vid tolkningen.

Storleken av föreningens samlingar vid utgången av 1891 anges av Vendell (Finl. bidr. s. 8) till "vidpass 11,350 uppslagsord och 11,730 varianter." Införda i kopiebook anges de 1894 innehålla c. 11,600 ord (FES II-215, nr 187). Vendell meddelar i slutorden till sin ordbok (ÖÖ s. 1216 + 2), att föreningen under sin egentliga "dialektperiod" 1874-1902 upptecknade "ungefär 22 tusen allmogesord", en uppgift som blir tolkas i ljuset av hans ovan anförda siffror från 1891.

1.2.2. Svenska litteratursällskapet i Finland

Elva år efter landsmålsföreningens tillkomst - 1885 - bildades Svenska litteratursällskapet i Finland, som enligt sitt program hade att bl.a. samla "svensk folksång och saga" och främja "svenska språkets studium - - genom undersökning af landets svenska dialekter." Sällskapet utsände från 1888 upptecknare, vilka sommartid insamlade folkloristiskt och lingvistikiskt material i de svenska bygderna. Arbetet leddes från 1899 av den s.k. Folkloristiska kommittén (senare: kommissionen). Efter hand utvidgades verksamheten till att omfatta folkulturens alla skilda fält. Ledningen av det lingvistiska arbetet övertogs 1910 av den s.k. Språkvetenskapliga kommittén.

Från 1907 övertogs insamlingsarbetet av det inom sällskapet grundade Folkkulturar-kivet, som fick två heltidsanställda amanuenser. På framträdande plats i arkivets program fanns å ena sidan kartläggning av etnografiska och lingvistiska företeelser, delvis utplagd i samarbete med redaktionen för Atlas över svensk folkkultur (Uppsala, Stockholm), och å andra sidan förarbeten för en kulturhistorisk-etnografisk ordbok. Efter det andra världskrigets slut blev arkivets verksamhet smärre allmän omfattande. Arkivet tillfördes bl.a. betydande samlingar av språkmaterial.

Mellan Folkkulturar-kivet och Folkmålskommissionen rådde ett nära samarbete. Arkivets dialektologiska amanuenser ledde kommissionens insamlingsarbete, och då planerna på en ny, allmän ordbok fick fastare form, deltog arkivet verksam i förarbetena.

1.2.3. Folkmålskommissionen

Folkmålskommissionen - egentligen Kommissionen för undersökning av svenska folk-mål och svensk folkkultur i Finland - bildades 1927 som en fri sammanslutning, vars medlemmar fösträckte institutioner och föreningar som hade förbindelse med folk-kulturforskning. Förebild var stiftelsen Sanakirjasäätiö ('Ordboksstiftelsen') som inrättade 1924 för att intensivisera arbetet på en ordbok över de finska folk-målen och som åtnjöt anslag ur penninglotteriets vinstmedel. 1928-1975 erhöi Folkmålskommissionen årligen anslag av lotterirentmedel för sitt arbete. Svenska litteratursällskapet i Finland har varit ansvar för medlens rätta användning.

Folkmålskommissionens ursprungliga plan var att under en femårsperiod årligen utsända tre vetenskapligt skolade stipendiater, två språkforskare och en saksforskare, för ett års arbete var för sig på valda orter. Denna plan kunde ej förverkligas. Under åren 1928-1938 utsändes upptecknare vilka arbetade under 1-3 sommarmånader. 1938 fick kommissionen myndigheternas godkännande för en plan enligt vilken djupundersökningar under tre år vardera skulle göras av folk-målen på två orter i Österbotten, två orter i Nyland och en ort i landskapet Åland.

Arbetet påbörjades i Borgå, Tenåls och Korsnäs 1939, i Kumlinge 1941 och i Esse 1946.

i Tenala och Kumlinge kunde arbetet slutföras planenligt, på de övriga orterna måste det avbrytas innan målet var helt uppnått. Under tiden efter 1950 har insamlingsarbete bedrivits av sommarstipendiater och av ordbokens redaktörer.

1.3. Vetenskaplig litteratur om svenska folkmål i Finland

1.3.1. Avhandlingar och uppsatser

Den vetenskapliga litteraturen om de svenska folkmålen i Finland inleddes av A.O. Freudenthal genom avhandlingen *Om svenska almogemålet i Nyland* (FVS Bidr. 15, 1879). Han utgav vidare avhandlingarna *Ueber den Närpesdialekt* (1878) och *Vöråmålet* (SLS Skr. 12, 1889). H.A. Vendell gjorde en stor insats som samlare och ordbokutgivare (1.3.2); av hans talrika övriga skrifter bör nämnas *Pedersöre-Purmo-målet* (FVS Bidr. 52, 1892). Bland undersökningar av äldre datum kan ytterligare anföras K.J. Hagfors *Gamlakarlebymålet* (Sv. landsm. XII.2, 1891), A. Karsten *Kökarasmålets ljud- och formlära* (Sv. landsm. XII.3, 1892), R. Saxén *Finska läroed i östsvenska dialekter* (Sv. landsm. XI.3, 1895-98), J. Thurnman *Pargasmålets ljud- och formlära* (Sv. landsm. XV.4, 1900) och *Nagamålet* (SNF 19.3, 1929).

På grundval av materialet i dittills publicerade ordlistor och avhandlingar ävensom Landsmålsföreningens samlingar utarbetade O.F. Hultman avhandlingen *De östsvenska dialekternas i Finl. bidr.*, 1894. Hultmans arbete blev grundläggande och överlägset allt som tidigare publicerats i ämnet. Hultman undersökte språkhistoriskt de finländska och baltiska dialekternas ljud- och formlära och lade samtidigt grunden till en geografisk indelning av målgruppen. Arbetet är fortfarande oombärligt men fick ett viktigt komplement i Hultmans på ny tillkommet material baserade *Föreläsningar över de östsvenska dialekterna* (häftna 1909-11, postumt utgivna 1939; Efterlämnade skrifter av O.F. Hultman, II, SLS Skr. 274; ss. 4-22 innehåller en bibliografi L.u.m. året 1937).

Hultmans förnämnda arbete är utgångspunkt för två utomordentligt viktiga verk av B. Hesselman, *Stafvelsföreläsning och vokalkvalitet i östsvenska dialekter* (akad. avh. Uppsala, 1902) och *Svensmålen och de svenska dialekternas indelning* (1905).

Bland nyare arbeten må nämnas följande: V. Solstrand, *Svensk stavelsföreläsning* (SNF 18.1, 1924); A. Grams, *Utvecklingen av äldre kort i och y i de svenska folkmålen inom Pörtom socken* (SNF 25.1, 1936); E. Hummelstedt, *Nomina artionis i östsvenska dialekter* (Sv. landsm. 1936), *Östsvenska verbstudier* (FmS 6, 1939); V.E.V. Wessman, *De finländsösvenska dialekternas labiala vokaler I-II* (FmS 4-5, 1936, -38), *Bidrag till kännedomen om Österbottnens svenska folkmål* (FmS 4, 1936), *Bidrag till kännedomen om de nyfinska folkmålen* (FmS 11-14, 1945, -46, -48, -50); G. Lundström, *Studier i nyfinska syntax* (Sv. landsm. B 38, 1937-38); B.K. Åkerblom, *Kevexlaxmålet* (FmS 3, 1940); V. Jansson, *De östsvenska dialekternas ställning* (Sv. landsm. 1942); O. Ahlback, *Apokopen i de finländsösvenska folkmålen* (SNF 31-32.7, 1945), *Studier över substantivböjningen i Finlands svenska folkmål* (SNF 33-34, 1946), *Svenskan i Finland* (Skr. utg. av Nämnden för sv. språk. 13, 1956, 2:a uppl. 1971); B. Eriksson, *Avledningssuffixen och deras funktioner hos substantiven i Naga-målet* (SNF 31-32.16, 1945); L. Haldén, *Verb böjningen i Österbottnens svenska folkmål I-II* (SNF 46, 1957, 48, 1959); E. Selenius, *Västnyländsk ordaccent* (SNF 59, 1972).

1.3.2. Ordlistor och ordböcker

J.E. Riets inarbetade i *Svenskt dialekt-lexikon* (1967) ett rikt material av "landskaords" från Finland (jfr s. VIII). A.O. Freudenthal utgav *Bidrag till ordbok över Närpesmål-*

let (FVS Bidr. 30, 1878) och en ordlista i avhandlingen Vöcímålet (1889). H.A. Vendell publicerade *Samlingar af ord ur nyländska allmogemålet* (Nyl. I, 1894), *Ordlista öfver det svenska allmogemålet i Finby kapell af Björnå socken i Åbo län* (FVS Bidr. 49, 1890) och *Ordbok öfver Pedersöre-Puumo-målet* (FVS Bidr. 56, 1895).

Sitt storverk *Ordbok öfver de östsvenska dialekterna* (ÖÖ; SLS Skr. 64, 71, 75, 79) utgav Vendell 1904-07. Han använde för sin ordbok huvuddelen av allt det material från finländska och baltiska folkmål som dittills publicerats i ordböcker (innehåttande även Riets ordbok), ordlistor, avhandlingar, uppsatser och teater samt därutöver Landsmålsföreningens och Litteratursällskapets arkiverade samlingar öfvensom personliga meddelanden och egna uppteckningar (ÖÖ s. V ff., 1207 ff. och Slutord s. 1216 + 1 ff.). Så som det viktigaste materialet var beskaffat, och Vendell själv uppfattade syftet med ordboken blev denna i huvudsak ett idiotikon, innehållande 1) rena dialektord; 2) sådana högsvenska ord - - som inom dialekterna hava en för skriftspråket främmande betydelse; 3) ett mindre antal högsvenska ord, hvilka i landsmålen förekomma under en mångfald (ofta mycket märkliga) former - -. Däremot ingå här icke otvetydiga fina och etniska linord.¹⁾

Vid redigeringen av ljudformer tillämpade Vendell principen att återge allt ordmaterial med ett något förenklat landsmålsalfabet. Största delen av ljudbeteckningarna är sålunda konstruerade av Vendell själv. De morfologiska och semantiska angivelserna bygger huvudsakligen på källorna. Prov på ordens användning i yttranden (fraser, talesätt) förekommer sällan.

V.E.V. Wessman utgav 1926-32 *Samling av ord ur östsvenska folkmål*, Tillägg till H. Vendells Ordbok öfver de östsvenska dialekterna (SO; SLS Skr. 174 och 215) och därefter ytterligare Bidrag till kännedomen om finlandssvenska folkmål. Tillägg I-II till H. Vendells och V.E.V. Wessmans ordböcker (FmS 6, 1938 och 15-16, 1954) och Främmande inflytelser i de finlandssvenska folkmålen. I. Finska inflytelser (FmS 17-18, 1936).

Wessmans ordbok SO bygger på ordsamlingar som tillförts arkiven efter 1907, framför allt de stora samlingarna av K.P. Pettersson (Nagu, FKA 233) och I. Smeds (Petalex, FKA 433), och vidare på meddelanden från onskilda personer och på Wessmans egna orduppteckningar. Det baltiska materialet är knapphändigt. Wessman följde i allt väsentligt Vendells redigeringsprinciper, dock med den avvikelser att han registrerade även linord från finskan, etniskan, ryskan och (amerika)engelskan.

2. ORDBOK ÖVER FINLANDS SVENSKA FOLKMÅL

2.1. Ordbokens tillkomst

Efter andra världskrigets slut tog planen att åstadkomma ett nytt ordboksverk fastare form. Den blivande ordboken skulle innehålla endast finländskt material²⁾, och den skulle - med avsteg från Folkkultursarkivets ursprungliga plan - i princip omfatta dialekternas hela ordföråd. Ett löpande register över allt tillgängligt ordmaterial påbörjades 1943 och kompletterades genom fortsatt insamling. Ordmaterial tillhörande Institutet för nordisk etnologi vid Åbo Akademi och Institutionen för svenska språket vid Åbo Akademi kopierades för ordregistret. 1950 godkände Undervisningsministeriet en av Folkmålskommissionens framlagd plan för ordboken. Kommissionens årliga anslag höjdes avsevärt. Till redaktör för ordboken utsågs Olav Ahlbäck, som började utarbota ordbokens manuskript 1950. Ordregistret upptäckades av Per Henrik Solstrand.

¹⁾ De baltiska målens ordföråd har insamlats och bearbetats under ledning av Nils Tjberg vid Estlandsundersökningen i Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala.

Såsom av förordet framgår överlämnades ordbokverket 1976 av Forskningscentralen för de inhemska språken, i vars svenska skriftserie ordboken utkommer.

2.2. Ordbokens avgränsning

Ordboken innehåller – med de inskränkningar som redovisas nedan – allt för redaktionen känt publicerat och opublicerat ordmaterial som upptecknats *) med uttryckliga ortshänvisningar till svenska bygder i Finland. Materialet härrör huvudsakligen från tiden efter c. 1800. Belägg ur de äldsta källorna har i särskilda fall framhävts genom åldersmarkering med *letal* inom parentes efter ortförkortningen. I några fall av tvetsamhet om sådana belägg i ÖO och SO som ej har kunnat verifieras i andra källor har på samma sätt hänvisning gjorts till dessa ordböcker.

De viktigaste källorna anförts i en särskild tabell (s. XXIV ff.). I denna upptogs även sådana publicerade ordlistor, avhandlingar o.d. vilkas prismaffärsmaterial ej kunnat återfinnas.

Allt i källorna ingående ordförråd som bedömts vara eller ha varit i fast bruk har införts i ordboken, oavsett om bruket är starkt begränsat geografiskt eller funktionellt. Sällunda registreras även ord som begagnas endast av små barn eller i tilltal till små barn (barnspr.). Det till folkminnena och folkseden knutna speciella ordförrådet har medtagits i största möjliga utsträckning (även s.k. gåtoråd), varvid hänvisningar i görög mån har gjorts till verket Finlands svenska folkdiktning (FD). Den förna segelsjöfartens särskilda termbestånd redovisas i den utsträckning det är känt, huvudsakligen i uppteckningar från Åboland och Åland. Likaså observeras sådana kamerala o.a. termer från äldre tid vilka har levat kvar i traditionen.

Avledning – såväl prefix- som suffixavledna – behandlas som självständiga ord. I särskilda fall sammanförs dock prefixavledningar till en räkka som sammansättningar under förleden-prefixet. Verbsubstantiv på *-ande* och *-as* behandlas i egna ordartiklar i den mån de har också annan funktion än att substantivera verbet. Proprier anförts om de som enkla fått appellativ funktion eller ingår som led i sammansättningar av appellativ art.

Ordboken upptager ej "ord" med obestämbart betydelse i olika slags ramsor, rim, ljudbarm o.d. Folkvisornas i huvudsak "riksspråkliga" ordförråd har förbigåtts.

2.3. Ordartiklarnas avfattning

2.3.1. Ordartiklarnas uppslagsord bestämmer alfabetiskt artiklarnas ordningsföljd. Om två eller flera uppslagsord har samma skrivform, ordnas de efter ordklass i följden substantiv, adjektiv/adverb, räkneord, pronomen, verb, preposition, konjunktion, interjektion. Om två eller flera lika skrivna uppslagsord hör till en och samma ordklass, numreras de med arabiskska siffror utan ordklassbeteckning. Om i en räkka likadana uppslagsord förekommer växlande ordklassstillhörighet och två eller flera fall är av samma ordklass, följer huvudregeln med tillägg av numrering av fallen inom samma ordklass.

Sammansättningar är alltid nedförlä i samlat grupp efter förledens ordartikel. Om förleden i sammansättningar uppträder under växlande former, Lex. ad s. som *al-*, *ala-*, *oä-*, *oäl* som *oäl*, *oälö-*, *oälö-*, *oälö v.* som *bak-*, *baka-*, *baka-*, *baka-*, *baka-*, *baka-*, *baka-*, ordnas sammansättningarna efter mönster av SAOB i grupper: A, B, C osv. Sammansättning som kräver stort utrymme för betydelseuppgifter o.d. hänvisas från vederbörlig

*) Härmed avses även utskrivna bandupptagningar av folkhäl.

plats bland övriga sammansättningar till egen artikel. Så sker vanligen också, om en sammansättning har flera egna sekundära sammansättningar.

2.3.2. Ordartikeln består i sin enklaste form av 1) uppslagsord, 2) uttalsform, 3) grammatisk bestämning, 4) betydelseuppgift jämte ev. frasseexempel och 5) beläggor (er). Om det inom 2, 3 eller 4 förekommer växlande uppgifter från skilda orter, anförs beläggorierna efter varje särskild uppgift. Sist anförs i särskilda fall etymologiska jämförelser) eller vid behov en anmärkning av källkritisk eller annan art.

2.3.3. Uppslagsord (i halvlet rak) som är upptaget i SAOB anförs i regel i denna ordböks form efter nu gällande stavningsprinciper. Vid avvikelser görs kors hänvisning. För ord som ej förekommer i SAOB konstrueras en uppslagsform. Då valmöjlighet mellan två skilda uppslagsformer föreligger görs kors hänvisning från den icke valda till den valda. Hänvisning till annan ordartikel görs i spärrad petit av vederbörligt uppslagsord.

2.3.4. Uttalsform representerar i regel ordets "grundform". Vid avvikelser anges detta genom en grammatisk upplysning. Om vid substantiv eller verb förekommer kvantitetsavvikling mellan enstavig långvokalisk ob. sg. eller inf. och tvåstavig kortvokalisk böjningsform, belyses detta förhållande genom tillägg av sådan böjningsform. Angående uttalsformernas ordningsföljd se 2.3.5.

Uttalsformerna anförs principiellt i närmaste anslutning till källorna. I dessa råder i stort sett två skilda system för ljudbeteckning. Särskilt i äldre uppteckningar men även i en del nyare förekommer växlande former av mer eller mindre ljudenlig stavning med skriftspråkets bokstäver, alternativt såsom i det Freudenthalska alfabetet med vissa hjälptecken. Orduppteckningar av hitstående slag har i ordboken återgivits med den enkla ljudskrift som i trycket markeras av rak korpus. Uppteckningar med noggrant fonetiskt teckensystem, huvudsakligen det Lundellska landsmålsalfabetet (med varianter), återges med en ljudskrift, som baserats på skriftspråkets alfabet, utökad med nödiga hjälptecken, och som i trycket markeras av kursiv korpus. Övrig text i ordartiklarna är satt med rak petit, hänvisningsord ur annat språk dock med rak korpus.

Tablån på s. XVII redovisar för ordbokens två ljudbeteckningsystem jämförda med landsmålsalfabetets system (smalf.), i spalten 1 motsvarande kursiv korpus, i spalten 2 rak korpus och i spalten 3 smalf.

Driftonger betecknas med två vokaltecken, lex. i stais el. stäin (stärin), ston, rök el. rök el. rök el. rök (rök, rök), rök, bo:| el. bo:| (bö:|), bord, vied el. vied el. vied (vied), ved.

Måljering anges med apostrof efter konsonanten, lex. i od't', all, brun's', höt't', hejt, bin'd'är, binder. Däremot har måljeringstecken ej utsetts i de i ljudbeteckningstablån redovisade affrikatorna dj (ddj) och tj (ttj), ej heller i affrikatorna ds (dds) och sts i nöB, vilka ofta är i någon mån måljerade, lex. i drits, gitta, vara nödsakad o.d., staddri, skägget.

Partiell tonlöshet hos tonande konsonant anges med omvänd apostrof framför ljudtecknet, dock endast vid uddljudande n och g i ord med äldre uddljudande kn och gn, lex. 'n'is, kniv, 'g'aga.

Vokallängd anges med kolon efter vokaltecknet, lex. bja:d. Konsonantlängd anges

genom dubbelskrivning av konsonantecknet, Lex. gobb, gubbe, markk, mark, i ställning framför annan konsonant dock endast då etymologisk tydlighet eftersträvas, Lex. feld s., fäll, föllf pt., föllde.

Ordakcent anges i regel icke. Om huvudtrycket enligt källorna faller på annan stavelse än den första, markeras detta dock med akcenttecken *f r a m f ö r* vokalen i den stavelse som har huvudtryck. I sammansättningar med sekundärt kortstavig förled har akcenttecken vanligen utsatts i förleden för att ange, att huvudtrycket *ej* ligger på den långstaviga efterleden, Lex. bötts:s, bötthus, fjölu:s, flå-lus, flatus.

Translitterering av grov beteckning till noggrannare beteckning har undvikits. Dock har ändelsen *-er* återgivits med *-är* och *o* ersatts med *å*, om detta kunnat ske under betryggande kontroll.

2.3.5. Beläggorternas anges med förkortningar som består av två bokstäver, nämligen första och andra bokstaven i namnet (Lex. Es = Esbo, Kr = Kronoby, So = Solunga) eller första och sista bokstaven i namnet (Lex. Ee = Esse, Sv = Solv) eller i ett antal trådadade namn initialbokstaven i förleden och i efterleden (Lex. Kb = Karleby, Lt = Lappträsk). De rymtjade förkortningarna och deras namnsotvarigheter meddelas på s. XVIII och på kartan s. XIX. Städerna Hf = Helsingfors (i He = Helsing) och Mh = Mariehamn (i Jo = Jamala) är inte markerade på kartan.

Beläggorterna - socknar (kommuner) med de gränser dessa hade före kommunsammanslagningarna efter 1970 - anføres i den geografiska ordningen Österbotten och Setakanda (från norr till söder), Åland, Åboland och Nyland (från väster till öster). Redovisningen av uttalsformer börjar med den form som i varje släskilt fall kommer först i den geografiska ordningen, varefter alla orter med samma uttalsform anføres i geografisk räkta. Följande uttalsvarianter redovisas enligt samma mönster. Andra lokaliserade uppgifter anføres enligt liknande regler. Om ett stående talesätt, ordstav el.d. är känt från flera orter i något växlande form, anges detta förhållande genom anföring av beläggorter inom parentes efter exempelbeläggets ortförkortning. Frekvensuppgiften Allm. efter betydelseuppgift anger att ordet är allmänt belagt men i vissa källor saknar preciserad betydelseangivelse.

Belägg från vissa orter i Åboland, främst Korpo och Nagu, är stundom försedda med hänvisning till bynamn eller åsamm inom parentes efter ortförkortningen för att markera att formen är utpräglat lokal. Belägg avseende hela landskap eller delar av dessa anføres - huvudsakligen efter ÖO och SO - om snävare lokalisering saknas eller är beiställig.

2.3.6. Grammatiska upplysning(ar) följer omedelbart efter redogörelsen för uttalsform(er).

För substantiv anges deklination enligt följande schema:

m.1	Lex. <i>ans</i> , pl. <i>-ar</i>
m.2a	" <i>son</i> , pl. <i>syndr</i> , bp. <i>synen(a)</i>
m.2b	" <i>fut</i> , pl. <i>fötdr</i> , bp. <i>fötran(a)</i>
m.3	(avledn. på <i>-are</i>)
svm.1	" <i>gobbe</i> el. <i>hukka</i> , pl. <i>-ar</i>
svm.2a	" <i>rjose</i> , pl. <i>rjosär</i> , bp. <i>rjosen(a)</i>
svm.2b	" <i>be-säde</i> , pl. <i>be-sädr</i> , bp. <i>be-säden(a)</i>

mf. = mask. el. fem.

f.1	lex.	nå, j, pl. -ar
f.2a	"	hæra, pl. hæradr, bp. hæras(a)
f.2b	"	raad, pl. raadfir, bp. raadras(a)
svf.	"	gumma el. vaggio, pl. -or
n.1	"	hæra, pl. hæra el. hæradr
n.2	"	di:ka, pl. -on
svn.	"	æpa, pl. -on
r.1(2)	=	realgenus 1(2)

För målen i Karleby och Nedervetil gäller dock det avvikande schemat

dekl.I	lex.	arns el. nå, i el. hæra, pl. -a
dekl.II	"	fæt el. hæck, pl. fætra el. hækra
dekl.III	"	bakka, pl. bakkaon
dekl.IV	"	vaggio, pl. vaggona

Utförliga uppgifter om deklinationsböj. meddelas av Ö. Ahlbäck i Subst.böjn. s. 8 ff. o. passim.

För svagt böjda verb anges konjugation enligt följande schema:

v.I	lex.	kalk(a), pr. -ar
v.II	"	dæra(a), pr. -är
v.III	"	ra, pr. rar o.d.

Vid vokalväxling i v.II anføres pt. och sup. särskilt. Reflexiva verb och s-deponens av dessa konjugationer betecknas refl.I, II, III och dep.I, II, III. Vid starkt böjda verb anføres pt. och sup. särskilt, varför de grammatiskt betecknas st.v., st. refl. och st.dep.

Utförliga uppgifter om konjugationsböj. meddelas av Huldén Verbböjn. I-II.

Böjningsformer av personl. pron. redovisas under subjektformen. Adjektivens komparationsformer anføres endast om de är förbundna med om ljud (lex. fa:går, kompar. fe:går).

2.3.7. Redovisningen för betydelser sker efter samma principer som i SAOB, såvida att den antagna primära betydelsen ställs först, de härledda betydelseerna efter denna, med varje huvudbetydelse markerad av halvtret arabisk siffror följt av halvparentes. Underbetydelser inom en huvudbetydelse markeras undantagsvis med bokstäver (a, b, c osv.).

Sakord förklaras jämförelsevis ingående, varjämte hänvisningar i mån av möjlighet görs till etnologisk och folkloristisk litteratur. Betydelseinnehållet i adjektiv, adverb och verb betygs genom anföring av synonymer i riksspråket och av dialektfraser ur källorna.

Verbyntagna av typen partikelverb, prepositionsverb och fasta verbalförbindelser redovisas i betydelseavdelningen för varje särskilt verb under vederbörande huvudbetydelse.

2.3.8. Etymologiska uppgifter meddelas endast undantagsvis, främst för låneord ur finskan, ryskan och (amerikad)engelskan, om dessa låneord ej ingår i riksspråket.

XVII

24.1. Tabell över ljudbeteckningen: I fin beteckning, II grov beteckning, III landsmålsalfabet.

I	II	III	I	II	III
a	a	a a a a	p	p	p
b	b	b b	r	r	r r a
d, d'	d	d d, d'	s	s	s
đ	(rd, d)	đ d	z	(rs, s)	z & ž
dj, ddj	dj, ddj	đj đđ dđ, đđ' dđ'	z	z	z
e	e	e	t, t'	t	t, t'
e	ä (e)	e	t	(rt, t)	t t'
f	f	f	tj, ttj	tj, ttj	tj, ttj
g	g	g g	u	u	u u y u
h	h	h	v	v	v
i	i	i i i y	w	v, w	w b y
j	j	j i i	y	y	y y
k	k	k k	ä	ä	a
l, l'	l	l, l'	o	ä	o
l	l, (rl)	l l, l'	o	ä	o
l, l'	(hl, sl)	l, l'	ä	ä	a a
m	m	m m m'	ø	ö	o o
n, n'	n	n y, y	ö	ö	o o
ŋ	(rn, n)	ŋ n	f	sj	f f f
'n, 'y	(hn, hng)	'n, 'y- ŋ-	x	h	x
ŋ	(ng)	ŋ g	?	ø = laryngal klusil	
o	o	o u			

2.4.2. Ortnamnssförkortningar

Bc	= Bergö	sÖB	Lo	= Leje	vNL
Bj	= Björköby	mÖB	Lt	= Lappträsk	sNL
Bo	= Borgå	sNL	Lu	= Lumparland	vÄL
Bc	= Borenarv	vNL	Ma	= Malax	sÖB
Bö	= Brändö	sÄL	Mh	= Marihamn	vÄL
Db	= Degerby	vNL	Mm	= Maccmo	mÖB
Df	= Dagsfjärd	sÄB	Mu	= Murasala	nÖB
Ec	= Eckerö	vÄL	Mö	= Mörskom	sNL
Es	= Esse	nÖB	Na	= Naga	vÄB
El	= Elimä	sNL	Nb	= Nykarleby	nÖB
En	= Ekenäs	vNL	Nv	= Näsrevetil	nÖB
Es	= Esbo	mNL	Nä	= Närpes	sÖB
Fb	= Finby	sÄB	Or	= Oravais	mÖB
Fl	= Finström	vÄL	Pa	= Pargas	sÄB
Fö	= Flögö	sÄL	Pc	= Pedersöre	nÖB
Ge	= Getö	vÄL	Pf	= Petalax	sÖB
Ha	= Hammarland	vÄL	Pc	= Fojo	vNL
He	= Helinge	mNL	Pa	= Pärmo	nÖB
Hf	= Helingsfors	mNL	Py	= Pyttis	sNL
Hi	= Hitis	sÄB	Pä	= Pärnä	sNL
Hj	= Häusjärvi	mNL	Pö	= Pörtom	sÖB
Ho	= Houtskär	vÄB	Re	= Replot	mÖB
Ia	= Ingh	vNL	Se	= Seltvik	vÄL
Id	= Inö	vÄB	Sb	= Sidsby	sÖB
Je	= Jappa	sÖB	Si	= Sibbo	sNL
Jo	= Jomala	vÄL	Sj	= Sjunskär	mNL
Ka	= Karis	vNL	Sm	= Sastmola	SK
Kb	= Karleby	sÖB	Sn	= Snappertuna	vNL
Kh	= Korsholm	mÖB	So	= Sottunga	sÄL
Ki	= Kimito	sÄB	St	= Strömfors	sNL
Kl	= Karlsleje	vNL	Su	= Sund	vÄL
Ka	= Koronäs	sÖB	Sv	= Solv	mÖB
Kc	= Korpo	vÄB	Te	= Tenala	vNL
Kr	= Kronoby	nÖB	Tj	= Terjärv	nÖB
Ku	= Kurlinge	sÄL	Tk	= Tjock	sÖB
Kv	= Kevlax	mÖB	Tu	= Tusby	mNL
Ky	= Kyrköld	mNL	Vb	= Vittsbefjärd	SK
Kö	= Kökar	sÄL	Vr	= Västanfjärd	sÄB
La	= Larsmo	nÖB	Vä	= Värö	vÄL
Le	= Lerdal	vÄL	Vö	= Vörö	mÖB
Lf	= Lappfjärd	sÖB	Öj	= Öja	nÖB
Li	= Liljendal	sNL	Öv	= Övermark	sÖB

FL = Finland

NL = Nyland

SK = Satakunda

ÄB = Åboland

ÄL = Åland

ÖB = Östertotten

nÖB = Kb-Mu

mÖB = Or-Sv

sÖB = Ma-Sb

vÄL = Ec-Lu

sÄL = Kö-Bö

vÄB = In-Na-Pa

sÄB = Pa-Ki-Fb

vNL = Ec-De

mNL = Sj-Tu

sNL = Si-Py

2.4.3. Karta över spelkområdet

2.4.4. Uppgifter om folkmängd

	Antal svensktalande		Svensktalande i procent			Antal svensktalande		Svensktalande i procent	
	1900	1970	1900	1970		1900	1970	1900	1970
Be	703	629	86,7	89,9	Le	1817	1461	58,8	11,1
Bj 1)		484		100,0	Li	2978	1528	58,1	37,2
Bo	10462	8389	74,9	53,6	Lu	588	390	66,8	66,1
Br	2085	1428	68,2	68,4	Ma	6589	2981	45,4	45,8
Bö	1218	697	57,3	57,1	Mn	2028	1138	56,1	56,7
Db 2)	1496		98,1		Mo	3295	2498	75,8	76,0
Df 3)	2082	3124	75,7	78,4	Mb	1145	324	43,1	13,1
Ec	1274	681	53,5	53,6	Na	3079	1213	39,4	41,7
Ea	2907	2115	72,7	71,2	Nb	2428	1795	73,9	81,1
El	145	35	2,4	0,4	Nv 7)	2984		94,6	
En	1874	1883	91,4	88,6	Ni	10853	6774	62,5	62,2
Eo	4454	14238	75,1	14,7	Os	3792	2303	60,7	60,8
Fb	545	229	42,0	18,8	Pa	5859	6904	74,2	64,7
Fi	2581	1847	71,6	66,1	Pc	6428	3848	59,9	59,8
FO	1812	672	37,1	36,2	Pl	2988	1303	43,6	43,7
Ge	1106	468	42,3	42,3	Po	2702	2848	71,3	66,8
Ha	1342	1007	74,7	74,7	Pu	2591	1670	64,5	64,6
He	7890	2618	70,7	6,9	Fy	1639	870	53,1	17,2
Hi 4)	1668		93,6		Fz	6343	3348	52,8	78,6
Hj	118	36	3,0	0,4	FO	3189	1888	59,2	60,7
Ho	1908	800	42,0	42,3	Re 8)	2810	1443	51,3	47,6
Ia 5)	3824	2971	77,7	85,4	Se	2478	1448	58,5	58,6
Iö	687	298	43,4	43,6	Sb	2468	884	35,8	36,3
Je	2228	1249	56,1	56,5	Sd	6168	7148	68,7	58,6
Jo	3125	1307	41,8	41,4	Sj	2504	1853	74,4	58,8
Ka	3687	5514	50,0	71,1	Sm	197	11	2,7	0,2
Kb	3682	4159	50,9	43,6	Ss	2544	1299	51,1	51,2
Kc	8729	5450	62,4	71,9	So	489	168	34,4	34,0
Kd	4237	2834	70,0	69,2	St	2280	964	42,3	42,0
Ke	387	16	4,1	1,0	Su	1918	923	48,1	47,2
Ke	4989	2819	56,5	56,6	Sv	3482	2299	65,7	65,6
Ko	2489	1017	41,0	41,0	Te	3889	2543	65,4	65,6
Kr 6)	3468	6325	81,5	81,6	Tj 9)	3210		96,7	
Ku	988	518	52,4	52,4	Tk	1285	776	60,4	61,9
Kv	3886	2508	64,6	64,5	Tu	1351	344	25,4	1,9
Ky	5738	6509	59,6	59,2	Vb	215		5,2	
Kö	777	368	47,2	47,1	Vf	1322	834	63,0	63,9
La	2344	2898	69,4	67,0	Vg	1157	412	35,7	35,6
Le	1987	678	34,1	34,1	Vh	7688	3525	45,9	45,0
Lf	5190	2722	52,4	52,1	Öv	3172	1565	49,3	49,1
Li	1866	1288	69,1	68,6					

1) ingår i Be 1900 2) ingår i Ia 1970 3) Df+Hi 1970 4) ingår i Df 1970 5) Ia+Db 1970 6) Kr+Nv+Tj 1970 7) ingår i Kr 1970 8) Re+Bj 1900 9) ingår i Kr 1970

2.4.5. Ordförkortningar

- a. = adjektiv/adverb (sa. ordklassbeteckn. efter uppställningen)
 a.o. = (förekommande på) alla anförda orter
 abs. = absolut
 akk. = akkusativ
 adj. = adjektiv (sa. ordklassbeteckn. efter uttalsredovisn.)
 adjektiv. = adjektivisk, -t
 adv. = adverb (sa. ordklassbeteckn. efter uttalsredovisn.)
 aks. = akcent, akcentuering, -en
 allm. = allmänt förekommande (jfr 2.3.5.)
 altern. = alternativ, -t
 amerikansg. = amerikansk(a) engelska(na)
 anm. = anmärkning
 anv. = använt, -t, -da el. använts
 art. = artikel
 attrib. = attribut, -iv
 avl. = avledning
 barnspr. = språk anv. av el. till barn
 bel. = belegg, -et, -en
 bestämn. = benämning
 best. = bestående (av)
 best.f. = bestämd (artikulerad) form
 bestämn. = (syntaktisk) bestämning
 bet. = betydelse
 beteckn. = beteckning, -en, -ar, -arna
 bildl. = bildlig, -t
 bp. = bestämd pluralis (av substantiv)
 bs. = bestämd singularis (av substantiv)
 c. = cirka
 cit. = citat, citerad, -t
 d. = deklination (i deklinationsbeteckn. d.I, d.II, d.III, d.IV)
 dat. = dative
 delv. = delvis
 dep. = deponens (av angiven konjugation med endast a-former)
 dial. = dialekt, -er
 dir. = direkt
 d.o. = detta ord
 ds. = dotsamma, med samma betydelse
 dra. = det vill säga
 efterl. = efterled (i sammansättning)
 eg. egentl. = egentlig, -t, -a, -en
 el. = eller
 el.d. = eller dylikt
 ellipt. = elliptisk, -t
 emfat. = emfatisk, -t
 endst. = endast
 eng. = engelska(na)
 enl. = enligt
 enl.sv. = enländsk(a) svenska(na)
 etc. = et cetera
 eufem. = eufemistisk, -t, eufemism
 ev. = eventuellt, -t

ex. = exempel

f. = femininum (i deklinationsbeteckn. f, f2a, f2b)

fem. = femininum, feminin form (av pronomen el. adjektiv)

f. ff. (efter siffra) = jämte följande sida, -or

fl. = fluralis

fl.sv. = flerböjelse(s) svenska(na)

formar. = former/arna(na)

fr. = från

frn. = forreminordlikhet(er)

f.ö. = för Övrigt

föj. = följande (ordartikel)

föb. = förbindelse; se: i föb. med

föreg. = föregående (ordartikel)

förem. = föremål

förh. = förhållande

förl. = förel. (i sammansättning)

gen. = genitiv

gg. ggr = gång, gånger

gm = genom

i. = interjektion (ss. ordklassbeteckn. efter uppslagsord)

ib. = ibland

i föb. med = (verb) i förbindelse med tryckstark partikel

imp. = impersonellt verb (av angiven konjugation)

imper. = imperativ

impers. = i impersonell konstruktion

ind. = indikativ

indir. = indirekt

inf. = infinitiv

infl. = inflytande

interj. = interjektion (ss. ordklassbeteckn. efter uttalsredovisn.)

intr., intrans. = intransitiv, -a

i sht = i synnerhet

i st.f. = i stället för

jfr = jämför med

jte = jämte

k. = konjunktion (ss. ordklassbeteckn. efter uppslagsord)

kompar. = komparativ

kond. = konditional (konjunktion)

konj. = konjunktion (ss. ordklassbeteckn. efter uttalsredovisn.)

konkr. = konkret, i konkret betydelse

konstr. = (syntaktisk) konstruktion

likn. = liknande

lmalf. = ledningsalfabetet, -a

ly. = lytykta(na)

m. = mellersta (i ortnamnsförkortningar)

m. = maskulinum (i deklinationsbeteckn. m, 1, m.2a, m.2b, m.3)

mask. = maskulinum, maskulin form (av pronomen el. adjektiv)

m.m. = med mera

motb. = motsatt, i motsats till

motv. = motsvarande

möjl. = möjligt

n. = nära (i ortnamnsförkortningar)

- n. = neutrum (i deklinationstabelln. n.1, n.2)
 neg. = negation, negerad, -t
 neutr. = neutrum, neutral form (av pronomen el. adjektiv)
 någ, någt = någon, något
 no. = norska(n), norska folkmålen
 nom. = nominativ
 o. = och
 obest. = obestämd (form)
 obj. = objekt
 obl. = oblik (form)
 ob.pl. = obestämd pluralis
 ob.sg. = obestämd singularis
 ob.tj. = oböjlig, -t
 o.d. = och dylik, -t, -a
 okv. = okvändord, okvändande
 orbidn. = orrbildning
 ordopr. = ordaprekättet
 ordst. = ordstäv(er)
 ortn. = ortnamn(er)
 osv. = och så vidare
 p. = preposition (ss. ordklassbetecken, efter uppslagsord)
 Pass. = passiv (form)
 pejor. = pejorativ, -t
 pl. = pluralis
 pl. = pluralis tantum
 pred. = predikat
 predik. = predikativ, -t
 prep. = preposition (ss. ordklassbetecken, efter uttalsordovisn.)
 pr., pres. = presens
 pron. = pronomen; pronominell, -t
 propr. = proprium
 pt. = preteritum (imperfektum)
 ptc. = particip; participiell, -t
 r. = räkneord (ss. ordklassbetecken, efter uppslagsord)
 refl. = reflexivum (av angiven konjugation); reflexiv, -t
 ry. = ryska(n)
 rika. = rikneord (ss. ordklassbetecken, efter uttalsordovisn.)
 s = södra (i ortnamnsförkortningar)
 s. = substantiv (ss. ordklassbetecken, efter uppslagsord o. efter uttalsform om genus ej konstet fastställas)
 s. (följt av siffror) = sidan; (efter siffror) = (antall) sidor
 sammol. = sammolikt
 sg. = singularis
 skärmta. = skärmtam, -t
 sama = samma
 spr. = språkbruk
 ss. = såsom
 ssg, ssgg = sammansättning, -ar
 st.v. = starkt verb (ss. ordklassbetecken, efter uttalsordovisn.)
 subj. = subjekt
 subst. = substantiv; substantivisk, -t, -a
 substantiv. = substantiverad, -t

- sup. = supinum
 superl. = superlativ
 sv. = svenska(na)
 svf. = svagt femininum (s. deklinationsbeteckn.)
 svm. = svagt maskulinum (i deklinationsbeteckn. svm.1, svm.2a, svm.2b)
 svn. = svagt neutrum (s. deklinationsbeteckn.)
 sword. = sworden
 säll. = sällan
 särsk. = särskild, -t
 ta. = talesätt (sv stående form)
 trans. = transitiv, -t
 trof. = trofogen
 u. = under
 uspr. = ursprunglig, -t, -en
 ut. = utan
 utf. = utfäl, -et
 v. = västra (i ortnamnsförkortningar)
 v. = verb (s. ordklassbeteckn. efter uppslagsord o. i konjugationsbeteckn. v.I, v.II, v.III o. st.v.2)
 vanl. = vanlig, -t, -en
 verbal. = verbalsubstansiv
 y. = yngre (språkbruk)
 äm. = ämningstone
 ä. = äldre (språkbruk)
 äv. = även
 ö. = östra (i ortnamnsförkortningar)
 ökn. = ökrann
 öv. = övriga orter
 överf. = överfört, i överförd betydelse

2.4.6 Källförteckning

Ordbockens viktigaste källor anføres nedan, ordnade ortvis med uppgifter om accessionsnummer, upptecknare, årtal och omfång enligt Folkkultursarkivets (FKA) och Folkmålkommissionens (FMK) kataloger. Vidare antecknas för ordregistret kopianerade samlingar i Svenska Institutionen vid Åbo Akademi (SILÅA) och i Institutet för folkdiktforsknig vid Åbo Akademi (IFÅA). Fristående siffror efter årtal anger samlingens omfång i ungefärligt antal ordbelägg. Om samlingen därjämte eller uteslutande innehåller språkliga anteckningar med oäktnat antal ordbelägg, anføres antal sidor och format. Excerpterade tryckta avhandlingar och ordlistor anføres med angivande av författare och förkortad boktitel samt tryckår (inom parentes) och sidantal.

FL = lokaliserade uppteckningar från alla delar av svensktbygderna i Finland: FKA 188 Larsenäs-Söreningsens ordregister 1874-1902, 20.600; Wessman Bidr. I-II (1838, 1934), 119 + 216 s.

NL: FKA 594 Kurt Zilliacus 1948-51, 2.500; Vendell Nyli (1884), 284 s.

ÅB: FKA 594 Kurt Zilliacus (se NL), 1990.

ÅL: FKA 234 Olof Ahlbäck (se ÖB); FKA 594 Kurt Zilliacus (se NL), 2.500; FMK 166, 188, 207, 210, 215, 224 Per Henrik Solstans 1861-73, 14.750.

ÖB: FKA 213 A.O. Prudenthal fr. meddelare 1890-1906, 7.000; FKA 558 (stetv. ÅL), 589 Olof Ahlbäck 1838-43, 4.000+2.000; FMK 9 Axel Grass 1828, 9.000; FMK 144 b Lars Haldén 1942, 6.000.

Be: FMK 137 Elsa Lindberg 1839, 820.

- Bj: FKA 694, 692, 702 o. FMK 35–38, 109, 110, 118, 167, 178 Ellen Gustafsson 1931–61, 1.500 + 612 s. 4:o; FMK 136 Erik Lager 1928–30, 700; FMK 156 Inga-Britt Wik 1952, 620.
- Bö: FKA 42 K.A. Björkstén 1860, 275 s. 4:o; FKA 567 o. FMK 113, 123, 124 Åke Granlund 1898–46, 5.000 + 65 s. 1:o; FMK 122 Hugo Renlund 1937, 452 s. 8:o.
- Br: FMK 135 Birgit Eriksson 1938, 1.420.
- Bö: FKA 173 Peter Solstrand o. 1890, 600 + 150 s. 4:o; FMK 99–101 Sven Andersson 1951, 275 + 69 s. 1:o, 346 s. 4:o; SIÅA Kise-Maj Nordlund 1960, 445.
- Es: FMK 47 Alfons Andersson 1953– , 3.500; FMK 144 a Lars Huldsén 1949– , 8.700.
- Fv: Vendell Finbyrn. (1890), 213 s.
- Ge: FKA 651 a Hugo Bergroth o. 1890, 179 s. 8:o; FMK 11 Annie Österlund 1923, 65 s. 1:o.
- Hö: FKA 683, 698 Kurt Zilliacus 1934 o. 1944, 5.000.
- Ho: FKA 701 Kurt Zilliacus 1987–88, 21.000.
- Id: FKA 601 a J.F. Berg 1860–64, 4.000.
- Iö: FKA 673 Kurt Zilliacus 1955, 1.700.
- Ka: FMK 68, 114 Ruth Lindstedt 1932–37, 600 + 161 s. 4:o; FMK 148 Mona Kihlström 1948, 500 + 69 s. 8:o.
- Kb: FKA 497, 551 o. FMK 121 Svanste Sundbäck 1937–38, 1.721 s. 8:o; FMK 141 Birger Kvikan 1951–56, 289 s. 4:o; SIÅA Peter Sletta 1951, 1.000; Haglora Gardakarlebym. (1891), 134 s. (oit. Kb–Nv).
- Kh: FMK 151, 157 Per-Erik Beijer 1953, 2.200; FMK 187, 201, 205 Märkena Pada 1967–69, 1.800; SIÅA Britt-Louise Ingman 1961, 960.
- Ki: FKA 598, 613 Kurt Zilliacus 1948–50, 2.600; FMK 140 Väinö Solstrand 1890 s., 5.500.
- Kn: FMK 142 Alvar Enberg 1938–39, 8.500; SIÅA Ruth Lillbäck 1952, 900.
- Ko: FKA 603 Kurt Zilliacus 1933–35, 2.300; FMK 147 Kurt Zilliacus 1952, 1.700 (delv. Na).
- Kr: SIÅA Ing-Marie Fern 1967, 746.
- Ku: FKA 681 b Hugo Bergroth o. 1899, 122 s. 8:o; FMK 143 Hugo Renlund 1943– , 18.500.
- Kv: FMK 85 Olav Ahlbäck 1934, 1.178; Åkerblom Kvevåren. (1940), 172 s.
- Ky: FKA 477 o. IFÅA Linus Sandell 1894–97, 1.800 s. 4:o.
- Kö: Kaesten Kökaren. (1891), 151 s.
- Lf: FMK 1 Anna Nestler 1928, 45 s. 1:o; FMK 115 Edith Perjus 1936, 2.000.
- Li: FMK 94, 78, 82 Börje Mårtensson 1931–35, 6.000.
- Ma: FKA 9 Johannes Klockars 1889, 1.450; FMK 68 Olav Ahlbäck 1932, 2.300 (delv. Sv); FMK 146 Birger Haggblom 1950–51, 1.200; SIÅA Viva Backsten 1963, 770.
- Mm: FMK 85 Olav Ahlbäck 1934, 1.178.
- Mn: FMK 2, 40, 94, 119 Ydessa Nyblom 1928–37, 1.275 + 65 s. 1:o, 400 s. 4:o; FMK 72 Olav Ahlbäck 1932, 920; FMK 136 Vilhelm Nyby 1933–37, 289 s. 1:o, 127 s. 8:o.
- Na: FKA 293 K.P. Pettersson 1943–11, 32.000.
- Nb: FKA 379 H. Backlund 1883–89, 1.700; SIÅA Gunnar Nylund 1949, 720.
- Nv: FKA 534 Helmer Björkqvist 1938, 340 s. 4:o (delv. Tj); jfr Kb.
- Nö: FKA 568, 566, 567 J.A. Södergarn 1945–46, 150 s. 1:o; FKA 661 o C.J. Ross 1860, 3.000 (delv. Rei); FMK 59, 58, 161 Eskil Hummelstedt 1932 ff., 1.900 + 193 s. 4:o; FMK 79 Elmar Strandberg 1938, 65 s. 1:o; FMK 134 Edith Perjus 1939, 2.000; FMK 177 Paul Jansson 1958, 1.000; FMK 196 Ann-Marie Jvare 1967–72, 5.700; SIÅA Kristina Norholm 1963, 600; Freudenthal Ordb. Närpsarn. (1878), 110 s.

- Or: FMK 138 Erik Lagus 1928, 800; FMK 134 Karl-Hampus Dahlstedt 1953, 1.200.
- Pa: FKA 13 J. Tharman 1889, 4.800; FKA 162 V.F. Holmberg 1885, 1.700; FKA 678 Konstantin Sjöstrom 1935-38, 10.000.
- Pc: FMK 112, 120 Anton Finne 1894-97, 132 s. 1:o, 1.000 s. 2:o; Vendell PPOb. (1895), 524 s. (tit. Pe-Pu).
- Pe: FKA 433 Isak Smeds 1918, 10.000.
- Po: FKA 183 s. Harran Vendell 1878, 900 (delv. To).
- Pp: FKA 188 s. G.A. Åberg 1878-82, 9.400.
- Pq: FMK 208 Åke Karlsson 1970, 1.800.
- Pr: FMK 3 Axel Grann 1928, 1.200 + 45 s. 1:o.
- Re: FKA 601 c. C.J. Ross 1893, se Na; FMK 85 Olov Ahlbäck 1894, 1.300; FMK 178 Ingrid Sellberg 1927, 1.400.
- Sa: FMK 149 Erik Appel 1951, 1.200; FMK 226 Carl Axel Holmberg 1973, 500 s. 1:o.
- Sb: FKA 81 V.E.V. Weasman 1902, 10.200.
- Sc: FKA 743 Bruno Sjöros 1911, 229 s. 4:o.
- Sd: FKA 112 Elba Selenius 1923-72, 14.000.
- Se: FKA 424 Arnold Nordling 1923, 980; FKA 425 Ruth Lindström 1923, 725; FKA 426 Erik Lagus 1931, 65 s. 1:o; FMK 203, 211, 220, 225 Åke Karlsson 1949-73, 4.600.
- Sv: FMK 98, 83 Olov Ahlbäck 1931-32, 1.700; FMK 83 Olov Ahlbäck 1932, se Ma.
- Ta: FMK 139 Birgit Eriksson 1939-43, 21.000.
- Tb: FKA 7 Isak Smeds 1898, 3.100; FKA 744 Bruno Sjöros 1911, 207 s. 4:o.
- Tc: FMK 4 Sven Andersson 1928, 6.000.
- Td: FKA 573 Carl-Eric Thors 1941-43, 730; FMK 72 Olov Ahlbäck 1933, 2.800; FMK 175, 176 Hjalmar Wikman 1937-38, 1.424; FMK 163 Ole Bloen 1960, 1.600; FMK 198 Kerstin Svartnäs 1967, 330; Froudehval Vården., ordlista 82 s.
- Tj: FMK 170, 172 Birgit Nabb 1936-37, 1.420.

2.4.7. Litteraturförkortningar

Amn = Ivar Amn, Norsk Ordhog, Christiania 1873.

Abrahamson Västar, ordstud. = Erik Abrahamson, Västarvenska ordstudier, Nordiska teater o. undersökningar 8, Uppsala 1938.

Ahnbäck Sabot böja. = Olov Ahnbäck, Studier över substantivböjningen i Finlands svenska folkmål, SNF 33-34, 1946.

Ahnbäck FIS I = Ragna Ahnbäck, Kulturgeografiska kartor över Svenskfinland. FIS I, Helsingfors 1945.

Ahnbäck Kökar = Ragna Ahnbäck, Kökar. Nätingslivet och dess organisation i en utskilsmocken. FIS IV, Borgå 1955.

ANF = Arkiv för nordisk filologi, Christiania 1883-88, Lund 1889- .

Bergroth Finlandsv. = Hugo Bergroth, Finlandsvenska. 2:a uppl. Helsingfors 1928.

Brags årskr. = Årskrift utg. av föreningen Brag, Helsingfors 1907- .

Budkv. = Budkvälen. Meddelanden utg. av Brags sektion för folklivsforskning, Vasa 1922-27, Åbo 1928- .

FIS = Folkloristiska och etnografiska studier, I-V, SLS Sär.

Finl. bidr. = Finländska bidrag till svensk språk- och folklivsforskning utg. af Svenska landsmål-föreningen i Helsingfors, Helsingfors 1894.

FIS = Folklivsstudier utg. genom Folkkultursäkrivet, SLS Sär.

- FmS = Folkmålstudier, Meddelanden från Föreningen för nordisk filologi i Helsingfors, Helsingfors 1939.
- Freudenthal Ord. Närpes = A.O. Freudenthal, Bidrag till en ordbok öfver Närpesmålet. FVS Bidr. 30. Helsingfors 1878.
- Freudenthal Vörå. = A.O. Freudenthal, Vöråmålet. SLS Skr. 12. Helsingfors 1888. (Ordlista s. 61-). FVS Bidr. = Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utg. af Finska Vetenskaps-Societeten. Hagfors Gammlakarbygm. = K.J. Hagfors, Gammlakarbygmålet. Sv. landm. XII.2. Stockholm 1891.
- Hemb. = Hembygden. Tidsskrift för svensk folk- och hembygdsforskning i Finland. Helsingfors 1910-.
- Hesselman I o. y = Bengt Hesselman, De korta vokalerne i och y i svenskan. Uppsala universitets årsskrift 1899.
- Hortling = Ivar Hortling, Svenska figstramn. Helsingfors 1944.
- Huidén Verbböj. = Lars Huidén, Verbböjningen i Österbottens svenska folk mål. I-II. SNF 46, 1937 o. 48, 1939.
- Ihre Sw-dialekt. = Joh. Ihre, Svenska dialekt lexicon. Uppsala 1796.
- Karsten Kåkarim. = Anton Karsten, Kåkarimålet. Sv. landm. XII. 3. Stockholm 1892.
- Karsten SB = T.E. Karsten, Svensk bygd i Österbotten. I-II. Helsingfors 1921, 1923. SLS Skr. 155, 171.
- Liro = J. Ivar Liro, Åländska växtnamn. Acta soc. pro fauna et flora fern. 40-4. Helsingfors 1915.
- MASO = Mejerbergs arkiv för svensk ordforskning. Göteborg 1939-.
- Moberg Nasalassim. = Lemnart Moberg, Om de nordiska nasalassimilationerna. Uppsala 1944.
- NoB = Norn och bygd. Uppsala 1913-20, Lund 1921-.
- NyLL = Nyland. Samlingar utgifna af Nyländska afdelningen. I. Herman Vendell, Samlingar af ord ur nyländska allmogemålet. Helsingfors 1884.
- Olson App. = Ernst Olson, De appellativa substantivens bildning i fornsvenskan. Lund 1918.
- Pihl Överkal. = Carin Pihl, Överkalarmålet. I. Uppsala universitets årsskrift 1924.
- Rietz = J.E. Rietz, Ordbok öfver svenska allmogespråket. Lund 1847.
- Ross = Hans Ross, Norsk Ordbog. Christiania 1895.
- SAOB = Ordbok öfver svenska språket utg. av Svenska Akademien.
- Saxén = Ralf Saxén, Finska länsord i Östsvenska dialekter. Sv. landm. XI.3. Stockholm 1886-93.
- SKES = Suomen kielen etymologinen sanakirja. Lexica Societatis Fenno-Ugricae. XII. Helsingki 1888-.
- SLS FoU = SLS Skr., Förhandlingar och uppsatser.
- SLS Skr. = Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland.
- SNF = Studier i nordisk filologi. SLS Skr.
- SO = V.E.V. Weisman, Samling av ord ur Östsvenska folk mål. I-II. Helsingfors 1926, 1932. SLS Skr. 178:1-2, 215:1-2.
- Sv. landm. = Svenska landsmål och svenskt folkliv. 1879-.
- Sören-Gustafson GO = Gotländsk ordbok. På grundval af C. och P.A. Sören samlingar red. af Herbert Gustafson. I-II. Uppsala 1918-48. Skr. utg. genom Landmålsarkivet i Uppsala. Ser. A:2.
- Torp = Alf Torp, Nynorsk etymologisk ordbok. Kristiania 1919.
- Vasmer = M. Vasmer, Russisches etymologisches Wörterbuch. Heidelberg 1956-58.
- Vendell Finbyrn. = Herman Vendell, Ordlista öfver det svenska allmogemålet i Finbyr kapell af Bjärnå socken i Åbo län. FVS Bidr. 49. Helsingfors 1890.
- Vendell NyLL, se NyLL.
- Vendell PPOB. = Herman Vendell, Ordbok öfver Federsjö-Furumålet i Österbotten. FVS Bidr. 36. Helsingfors 1893.
- Weisman Bidr. = V.E.V. Weisman, Bidrag till kännedomen om finlandssvenska folk mål. I-II. FmS 4, 1939 o. 15-16, 1944.
- Wikman Einleitung der Ehe = K. Rob.V. Wikman, Einleitung der Ehe. Acta Academiæ Abocensis. Humaniora XI.1. Åbo 1927.
- Virttäjä. Kotiteoksen seuran aikakauslehti. Helsinki 1897-.

Åkerblom Eveslämn. = Broc K. Åkerblom, Eveslämnäket i dess förhållande till grannrdialekterna.
FmS VIII. Helsingfors 1940.

Åländsk odling. Årsbok utg. av Ålands folkminnesförbund. 1939-.

ÖO = Herman Yrjönd, Ordhök över de östsvenska dialekterna. Helsingfors 1904-07. SLS Skr.
64, 71, 73, 79.